

Oponentský posudek disertační práce

Program: Sociologie
Obor: Sociologie

Mgr. Jan Urban:

Organic food consumption as an example of pro-environmental behavior: application of the theory of planned behavior

Oponent: doc. PhDr. Jiří Buriánek, CSc.
Pracoviště: Filozofická fakulta UK v Praze

Předložená práce představuje skutečnou monografii, systematicky sleduje vybranou otázku a vhodně volenými postupy směřuje k relevantním závěrům. Dílo se celkově jeví jako sevřené, dobře promyšlené a vyzrálé. Je zjevné, že autor nechce předkládat práci předpojatou, že je otevřen diskusi. Práce navazuje na některé výsledky publikované v separátních studiích, to považují spíše za její přednost. Autor kvalitně pracuje s rozsáhlou literaturou, disponuje zajímavými empirickými daty, na něž vhodně aplikuje různé metody analýzy (přitom velmi pečlivě prověřuje předpoklady užívaných modelů), takže čtenář nemá mnoho důvodů k pochybám. Rovněž závěry studie lze hodnotit jako střizlivé a věcné, autor si je vědom omezenosti stávajícího vědění o nesmírně složitém problému (zejména pokud jde o dopady ekologického zemědělství). Text je psán srozumitelně, a také prezentace dat je na dobré úrovni.

Autor vychází z teorie plánovaného chování, nicméně jsa si vědom jejích limitů nabízí rozšíření modelu o další proměnné a zlepšuje tak jeho explanační potenciál. Na druhé straně ovšem nezdůvodňuje, proč do analýzy nezařazuje další proměnné (mimo jiné socio-demografické).

Pokud jde o koncepci práce (a vlastně i o možné náměty k obhajobě), připojuji spíše obecnější čtenářský dojem z její četby. I když nikterak nevnucuje představu o významu ekologických důvodů a souvislostí konzumu biopotravin, přesto však zařazením obsáhlých úvodních kapitol tento aspekt tak trochu upřednostňuje. Poněkud stranou tak zůstává celé spektrum dalších možných motivů, jež by mohly být ve hře – od egoistické péče o vlastní zdraví (srovnej s.93 a 143, v analýzách byly naštěstí zahrnuty) až po okázalou spotřebu (anebo gurmánství - 95). Je také zřejmé, že modely jsou testovány v rámci celé populace, tedy bez vazby na sociální situaci domácnosti (nebo na gender). Práce samozřejmě není o marketingu, ale přece jen čtenáře tlačí do environmentálního diskursu, což může být – přinejmenším pro některé z nich - přinejmenším trochu únavné. Osobně bych nečekal, že sebesolidnější analýza dosavadního stavu poznání ve světě i u nás přinese nějaký jasný důkaz o pozitivním dopadu, ale u sociologické práce bych čekal trochu více informací „o lidech“ než třeba o legislativě. Zvláště když autor si je dobře vědom významu motivace (s.156). Práce má ovšem velmi dobře zvolený název (pokud je čtenář ochoten společně s autorem interpretovat konzum spíše jako nakupování), takže těžko jí lze něco vytknout meritorně, zvolený úhel pohledu dodržuje velmi konzistentně.

Pokud jde o výsledky empirického výzkumu, zajímal by mne kandidátův názor na možnost vychýlení výsledků v důsledku tematického zaměření výzkumu (třeba ve smyslu „sladění“ či zvýšené konzistence výpovědi respondenta v ose znalost – postoj – intence, viz též argumenty Cooka na s.95) či na to, zda by mělo smysl hlouběji studovat důvody případného odporu či rezistence k nákupu biopotravin. Rovněž by bylo vhodné vědět trochu víc o důvodech přece jen menší velikosti vzorku a o tematickém kontextu výzkumu.

Ke zcela drobným připomínkám patří poukaz na překlep v datu narození Steinera (s.34).

Předložená práce je nepochybně kvalitním podkladem k obhajobě. Autor v ní prokázal schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru, práce splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce v dané oblasti. Má výbornou úroveň a měla by být publikována.

Praha, 12.6.2012